Κείμενο 1: «Οικογένεια σε κρίση»

Αντώνης Λιάκος, Ο ελληνικός 20ός αιώνας, Αθήνα: Πόλις, 2019, σ. 613–614.

Το 2009 η ταινία Κυνόδοντας του Γιώργου Λάνθιμου τάραξε τα νερά του ελληνικού κινηματογράφου και προκάλεσε ουρές έξω από τις κινηματογραφικές αίθουσες. Υπόθεση, η περίκλειστη ελληνική οικογένεια των προαστίων. Μια αλληγορία που δεν απείχε από την πραγματικότητα, από τη σύγχρονη ελληνική οικογενειακή ετεροτοπία[1]. Ένας τεχνητός κόσμος για τα παιδιά και τους εφήβους που χτίστηκε στα χρόνια της ευημερίας. Αφοσιωμένοι γονείς, περίκλειστα ιδιωτικά σχολεία, ασφυκτικά δεσμευμένος χρόνος ανάμεσα σε φροντιστήρια, αγγλικά, γαλλικά, χορό, μουσικά και σπορ, περιφρουρημένες εκδρομές με το οικογενειακό αυτοκίνητο, οχυρωμένες διακοπές ανάμεσα σε άλλες περίκλειστες οικογένειες.

Η οικογένεια αποτέλεσε το κατεξοχήν θέμα του ελληνικού κινηματογράφου. Η οικογένεια που έπαιξε βασικό ρόλο στη μετάβαση από την αγροτική κοινωνία στην κοινωνία των πόλεων στην Ελλάδα, που φρόντισε κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση των παιδιών της, την υγεία τους, ακόμη και τα στραβά τους δοντάκια, που είχε ενσωματώσει όλες τις παιδαγωγικές θεωρίες αντιαυταρχισμού, που τακτοποιεί ακόμη και τις σεξουαλικές επιθυμίες των εφήβων, αρκεί να ανταποκρίνονται στις νόρμες ετεροκανονικότητας[2], που επιτηρεί και ελέγχει διά της ανοχής, αυτή η υπερπροστατευτική μειλίχια οικογένεια θεωρούνταν πλέον από τον ελληνικό κινηματογράφο ότι αποτυπώνει όλες τις αντιφάσεις και τα άγχη αυτής της εποχής, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο θέμα.

Μια σειρά από ταινίες αποτυπώνουν την κρίση της οικογένειας σε διαφορετικά κοινωνικά στρώματα. Μετατρέπουν την οικογένεια σε έναν πολιτισμικό τόπο όπου «τα εν οίκω μη εν δήμω» μεταστρέφονται σε «εν δήμω τα εν οίκω». Ένας πολιτισμικός τόπος περιλαμβάνει όσα λέει ρητά και όσα υπονοεί. Είναι ένα σύνολο σχέσεων: τα χρόνια συγκατοίκησης των παιδιών με τους γονείς που επιμηκύνονται από τις σπουδές, από την ανεργία, από την αδυναμία των νέων να θρέψουν τον εαυτό τους από την εργασία τους, από τη γήρανση του πληθυσμού που δημιουργεί νέες συμβιώσεις διαφορετικών γενεών ηλικιωμένων, από τις εξαρτήσεις από το οικογενειακό περιβάλλον που αντισταθμίζουν την εργασιακή επισφάλεια[3], από την επιστροφή στο σπίτι μετά το διαζύγιο, από τη συμβίωση με τον σύντροφο της μάνας ή του πατέρα κ.ά. Ο νέος ελληνικός κινηματογράφος μιλά για την ενδοοικογενειακή υπαινικτική, λεκτική και φυσική βία. Η οικογένεια μετατρέπεται σε μια μικρογραφία των κοινωνικών προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας, σε ένα κομπρεσέρ έντασης, δυσανεξίας και δυσαρέσκειας.

[1] Ετεροτοπία: ο τόπος του άλλου, του διαφορετικού.

[2] Ετεροκανονικότητα: η αντίληψη ότι υπάρχουν δύο βιολογικά φύλα (άνδρας, γυναίκα) με διακριτούς φυσικούς ρόλους.

[3] Επισφάλεια: αβεβαιότητα, ανασφάλεια.

Κείμενο 2: Συνέντευξη του Αντρέα Μποτσέλι

Συνέντευξη του διάσημου Ιταλού τενόρου Αντρέα Μποτσέλι στον Κοσμά Βίδο, περιοδικό BHMAgazino, τεύχος 258, 24/07/2022.

Ο Αντρέα Μποτσέλι σταδιοδρομεί στις μεγαλύτερες αίθουσες συναυλιών και στα στούντιο ηχογραφήσεων, ερμηνεύοντας προγράμματα με άριες από όπερες, με παραδοσιακά ιταλικά τραγούδια αλλά και με τραγούδια από μιούζικαλ και ποπ επιτυχίες δίπλα στους διασημότερους συναδέλφους του. Ο τενόρος από την Τοσκάνη εξακολουθεί και σήμερα, στα 64 χρόνια του, να διαγράφει λαμπρή καριέρα, επιβεβαιώνοντας με την ιστορία του και τη διαχρονική παρουσία του στη σκηνή πως «όνειρο απραγματοποίητο δεν υπάρχει».

Τα λόγια αυτά στο στόμα του αποκτούν άλλο ειδικό βάρος, καθώς για να πραγματοποιήσει το όνειρό του χρειάστηκε να υπερβεί τον εαυτό του: Ο Αντρέα Μποτσέλι στα 12 χρόνια του, και ενώ αντιμετώπιζε ήδη μεγάλα προβλήματα με την όρασή του, έχασε εντελώς το φως του. Δεν έχασε όμως και το κουράγιο του, δεν απώλεσε τη δύναμη της ψυχής του. Προχώρησε με αποφασιστικότητα (μια λέξη που χρησιμοποιεί συχνά στην κουβέντα μας) μπροστά, έγινε σταρ, έκτισε μεγάλη περιουσία και έκανε οικογένεια, αποκτώντας από τους δύο γάμους του τρία παιδιά.

«Προσπαθούσα πάντα να είμαι ένας σωστός πατέρας, ένας πατέρας στο μέτρο του δυνατού παρών», λέει τώρα, τονίζοντας πως όσο και αν η μεγάλη καριέρα ήταν πάντα ένας σημαντικός στόχος, ένα όνειρο ζωής που πραγματοποιήθηκε, «τα παιδιά μου ήταν και είναι η πρώτη προτεραιότητά μου και ο κύριος λόγος για τον οποίο ζω».

Ερώτηση δημοσιογράφου:

Όμως κάνετε ένα εξαιρετικά απαιτητικό επάγγελμα. Όταν πρέπει να επιλέξετε, η οικογένεια είναι πάντα η πρώτη επιλογή; Ακόμα και αν αυτό σημαίνει πως θα χάσετε μια πολύ συμφέρουσα επαγγελματική πρόταση;

Απάντηση Αντρέα Μποτσέλι:

«Πιστεύω πως με λίγη καλή οργάνωση μπορείς να βρεις τρόπο για να αφοσιωθείς στους αγαπημένους σου. Όπως συχνά λέω, δεν είναι ο χρόνος της παρουσίας μου στο σπίτι αυτό που έχει σημασία όσο η ποιότητα του χρόνου που περνάμε μαζί ως οικογένεια. Επέβαλα ένα μέγιστο χρονικό όριο απουσίας για τις συναυλίες μου. Έχω επίσης το προνόμιο να έχω δίπλα μου τη σύζυγό μου, η οποία είναι και η μάνατζέρ μου. Και έχω πια και δύο παιδιά με τα οποία μπορώ να μοιράζομαι τη σκηνή».

Ερώτηση δημοσιογράφου:

Από τα παιδιά σας, ο γιος σας, ο Ματέο, ακολουθεί πλέον ξεκάθαρα τα βήματά σας και θεωρείται ένας πολλά υποσχόμενος νέος τραγουδιστής. Τι τον έχετε συμβουλεύσει;

Απάντηση Αντρέα Μποτσέλι:

«Όταν ο Ματέο εξέφρασε την επιθυμία να δοκιμαστεί στο επάγγελμα του καλλιτέχνη, τον προειδοποίησα για τις δυσκολίες, τις οποίες γνωρίζω πολύ καλά. Του εξήγησα πόσο περίπλοκο είναι το θέμα της showbiz[4]. Όμως τελικά χαίρομαι για την επιλογή του, γιατί διαπιστώνω πως έχει βρει τον δρόμο του στη μουσική, εκφράζοντας τη δική του προσωπικότητα».

[4] Showbiz: βιομηχανία του θεάματος.

Κείμενο 3: Αντώνης Σουρούνης — Το μονοπάτι στη θάλασσα

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα Το μονοπάτι στη θάλασσα, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2006. Το έργο βραβεύτηκε με τα βραβεία Μυθιστορήματος των περιοδικών Διαβάζω και Να ένα μήλο.

«Θα πάμε στο πάρκο παππού;». Σηκώθηκε σιγά και με κόπο, σαν να σήκωνε ένα μεγάλο βάρος, ενώ δε σήκωνε τίποτα.

«Πιάσε από κει το μπαστούνι...».

Το έπιασα.

«Θα σε κρατώ εγώ παππού, άσε το μπαστούνι...».

«Ξέρω πως θα με κρατάς αλλά το θέλω για παρέα» είπε και μου το πήρε απ' το χέρι.

«Εσύ θα κρατάς εμένα κι εγώ θα κρατάω αυτό».

Το σήκωσε λίγο και το κοίταξε σαν να μην το είχε ξαναδεί ποτέ του.

«Κοίτα το», είπε και δεν ήξερα αν μιλάει σε μένα ή σ' αυτό, γιατί το έφερε μπρος στα μάτια του και το κοιτούσε.

«Σ' το 'χω ξαναπεί θαρρώ, τούτο δω είναι το μόνο ξύλινο πράγμα που φτιάχνει ο άνθρωπος και δεν του βάζει καρφιά, γι' αυτό και μπορεί να σεργιανάει μαζί του στους δρόμους και να βλέπει πράματα και θάματα. Οι πιο πολλοί άνθρωποι περπατάν για να φτάσουν με το έτσι θέλω κάπου, γι' αυτό και δε βλέπουν τίποτα στο δρόμο.

Εσύ να γίνεις σαν κι αυτό το μπαστούνι. Να γκιζεράς[5] στον κόσμο για να βλέπεις, ν' ακούς και να μαθαίνεις. Μην αφήσεις να σε κάνουν καρέκλα οι άλλοι και να σε κλείσουν στην κάμαρα για να κάθονται πάνω σου. Ούτε και τραπέζι για να ντερλικώνουν στην πλάτη σου.

Μπαστούνι να γίνεις για να στηρίζεσαι πάνω σου, να στηρίζεις αυτούς που θέλουν να πάνε στο πάρκο να κάνουν τη βόλτα τους κι αυτούς που δεν τους στηρίζουν τα ποδάρια τους».

[5] Γκιζερώ / γκιζιρώ: τριγυρνώ άσκοπα εδώ κι εκεί.

ΘΕΜΑ 1 — Κατανόηση κειμένου
Μονάδες 20
Να καταγράψετε περιληπτικά, σε 60 περίπου λέξεις, τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, όπως αυτά αποτυπώνονται στον ελληνικό κινηματογράφο.

ΘΕΜΑ 2 — Γλωσσική προσέγγιση
Μονάδες 35

Ερώτημα 1ο
Μονάδες 15
α) Να χαρακτηρίσετε ως σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ) καθεμία από τις παρακάτω περιόδους, με βάση τα Κείμενα 1 και 2.

1. Στην ταινία «Κυνόδοντας» του Γιώργου Λάνθιμου η σύγχρονη ελληνική οικογένεια παρουσιάζεται με τρόπο που διαφέρει από την πραγματικότητα.
2. Σύμφωνα με το Κείμενο 1, κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικογένειας είναι το πνεύμα ελευθερίας.
3. Τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας, σύμφωνα με το Κείμενο 1, επηρεάζουν τον θεσμό της οικογένειας.
4. Ο Αντρέα Μποτσέλι, με την πορεία του, δίνει ένα αισιόδοξο μήνυμα για τη δυνατότητα πραγματοποίησης ονείρων.
5. Στη συνέντευξή του, ο διάσημος Ιταλός τενόρος Αντρέα Μποτσέλι υποστηρίζει ότι ο ποιοτικός χρόνος συνύπαρξης των μελών της οικογένειας έχει εξέχουσα σημασία.

Μονάδες 5
β) «Η οικογένεια μετατρέπεται σε μια μικρογραφία των κοινωνικών προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας, σε ένα κομπρεσέρ έντασης, δυσανεξίας και δυσαρέσκειας».
Να σχολιάσετε το περιεχόμενο της παραπάνω περιόδου σε μία παράγραφο 60 λέξεων.
Μονάδες 10

Ερώτημα 2ο
Μονάδες 10
Να εντοπίσετε μία ειρωνική φράση στο Κείμενο 1 και μία πρόταση που διατυπώνεται με βεβαιότητα στο Κείμενο 2 (μονάδες 4) και να δικαιολογήσετε αυτές τις επιλογές, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα κάθε κειμένου και την αντίστοιχη πρόθεση του συντάκτη του (μονάδες 6).

Ερώτημα 3ο
Μονάδες 10
α) Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις του παρακάτω χωρίου του Κειμένου 1 (1η παράγραφος) με συνώνυμες, ώστε το ύφος λόγου να γίνει πιο λόγιο.
«Η οικογένεια που έπαιξε βασικό ρόλο στη μετάβαση από την αγροτική κοινωνία στην κοινωνία των πόλεων στην Ελλάδα, που φρόντισε κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση

των παιδιών της, την υγεία τους, ακόμη και τα στραβά τους δοντάκια, που είχε ενσωματώσει όλες τις παιδαγωγικές θεωρίες αντιαυταρχισμού, […], αυτή η υπερπροστατευτική μειλίχια οικογένεια θεωρούνταν πλέον από τον ελληνικό κινηματογράφο ότι αποτυπώνει όλες τις αντιφάσεις και τα άγχη αυτής της εποχής, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο θέμα.»
Μονάδες 4
β) Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 2 («Πιστεύω πως με λίγη καλή οργάνωση… με τα οποία μπορώ να μοιράζομαι τη σκηνή»), ο συνεντευξιαζόμενος χρησιμοποιεί μικροπερίοδο λόγο.
Να τον εντοπίσετε (μονάδες 2) και να επισημάνετε δύο λόγους για τους οποίους επιλέγει αυτόν τον τρόπο σύνδεσης των νοημάτων (μονάδες 4).
Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 — Ερμηνεία λογοτεχνικού κειμένου

Μονάδες 15
Κείμενο 3: Αντώνης Σουρούνης, Το μονοπάτι στη θάλασσα
Τι συμβολίζει το μπαστούνι για τον παππού του αφηγητή στο Κείμενο 3; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, αξιοποιώντας τρεις (3) κειμενικούς δείκτες.
Εσείς, αν ήσασταν στη θέση του αφηγητή, θα ακολουθούσατε τη συμβουλή του παππού για το μπαστούνι ή όχι και γιατί;
Έκταση απάντησης: 150–200 λέξεις.

ΘΕΜΑ 4 — Παραγωγή λόγου

Μονάδες 30
Συμμετέχετε σε συνεδρίαση της Βουλής των Εφήβων, με θέμα:
«Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ»
Στη συνεδρίαση, εκφωνείτε μία ομιλία 350–400 λέξεων, στην οποία διατυπώνετε τις θέσεις σας σχετικά με:
α) Την επίδραση της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου.
β) Τα αίτια χαλάρωσης των οικογενειακών δεσμών στην εποχή μας.
Καλή επιτυχία!